

Mozaika bogactwo kolorów i kształtów w terapii pedagogicznej

Od starożytności ludzie fascynują się regularnością formy mozaik, na którą składają się wielokątne foremki. Mozaika może być wykonana z kamyczków, kawałków szkła czy ceramiki, o różnej kolorystyce i kształcie. Jest ona nie tylko interesującą plastyczną dekoracją, ale ma swoje zastosowanie w terapii pedagogicznej, w wyrównywaniu zaburzonych funkcji percepcyjno – motorycznych oraz w ogólnej stymulacji rozwoju dziecka. Cykl zajęć z figurami geometrycznymi poprawia również funkcjonowanie emocjonalno – motywacyjne i społeczne. Zajęcia z użyciem mozaik zalecane są dla dzieci: dyslektycznych, nadpobudliwych psychoruchowo, zahamowanych z utajoną epilepsją oraz dla dzieci wolniej rozwijających się. Mogą być one prowadzone indywidualnie lub grupowo.

Zajęcia terapeutyczne z użyciem mozaik mają na celu:

- poprawienie funkcjonowania emocjonalno- motywacyjnego i społecznego dziecka:	- wyrównanie zaburzonych funkcji percepcyjno – motorycznych warunkujących poziom czytania, pisania i liczenia:	- ogólną stymulacją rozwoju dziecka:
• uspokojenie układu nerwowego- wyciszenie i rozładowanie napięcia (wymiar uspakajający i relaksacyjny); • uaktywnienie układu nerwowego- pobudzenie aktywności; • doprowadzenie dziecka do pozytywnego stosunku wobec własnych wytworów i wykonywanych czynności, podnoszenie samooceny; • wydłużenie okresu koncentracji uwagi; • wdrażanie do systematycznej pracy i długotrwałych wysiłków; • ćwiczenie autokontroli i autokorekty, pobudzenie samodzielności dziecka; • współdziałanie w grupie (podczas zajęć grupowych); • kształtowanie pozytywnego stosunku do otoczenia i do pracy.	• doskonalenie analizy i syntezy w zakresie spostrzegania wzrokowego; • doskonalenie pamięci wzrokowej; • ćwiczenie kierunkowości spostrzegania wzrokowego; • usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej; • doskonalenie orientacji przestrzennej; • doskonalenie sekwencyjności (następstwo przestrzenne), umiejętność przenoszenia następstwa czasowego na kolejność uszeregowania elementów w przestrzeni; • ćwiczenie w różnicowaniu układów symetrycznych i asymetrycznych; • ćwiczenie manipulacyjne i grafomotoryczne; • ćwiczenie sprawności manualnej (usprawniające małe ruchy ręki: dłoni, nadgarstka i palców, udoskonalenie ich precyzji, wyrobienie odpowiednich szybkości ruchów i płynności z uwzględnieniem spostrzegania wzrokowego, przez co ruchy stają się celowe i planowane); • doskonalenie pamięci motorycznej; • wspomaganie funkcjonowania dzieci o zaburzonej lateralizacji.	• rozwijanie myślenia słowno- logicznego (procesy poznawcze); • rozwijanie zdolności analitycznego myślenia (wykorzystywanie mozaiki w nauce matematyki); • rozwijanie wyobraźni; • rozbudzenie myślenia twórczego; • rozwijanie zainteresowań i zdolności plastycznych dziecka.

Mozaiki wykorzystywane w terapii pedagogicznej są wykonywane z drewna, plastiku lub z kartonu. Najbardziej popularne są drewniane mozaiki Wydawnictwa Epidexis oraz mozaiki autorstwa: A. Koźmińskiej, T. Danielewicz i J. Magnuskiej. Mozaika wydawnictwa Epidexis to czterdzieści drewnianych trójkątów i rombów, w kolorze: czerwonym, zielonym, niebieskim, żółtym i pomarańczowym. Do klocków opracowana została książeczka z serią czterdziestu ośmiu wzorów o wzrastającym stopniu trudności. Natomiast układanki klockowe z figurami geometrycznymi w/w auterek stanowią podstawową pomoc do prowadzenia zajęć terapeutycznych metodą leczniczo – pedagogiczną. Są jedną z pięciu technik stosowanych w tej metodzie, która opiera się na założeniach, że „jedynie samodzielna i samorzutna aktywność dziecka zaspokaja jego najsilniejszą potrzebę samorealizacji, czyli rozwoju wszelkich swoich możliwości gwarantując mu w ten sposób utrzymanie w równowadze jego systemu nerwowego i ułatwiając prawidłowe kształtowanie się osobowości” (T. Danielewicz, A. Koźmińska, J. Magnuska, Warszawa 2008)

Podstawowe zasady terapii techniką mozaik:

I) Tworzenie powiązań pomiędzy analizatorami poprawnie funkcjonującymi a tymi, które są zaburzone, tzn. łączenie ćwiczeń sfery zaburzonej z ćwiczeniami funkcji prawidłowo rozwijającymi się. Pozwala to przezwyciężyć trudności w nauce i odprężyć się, ponieważ dziecko nie obawia się dodatkowego trudu związanego z ćwiczeniami wyłącznie sfery zaburzonej;

II) Pokazywanie dziecku możliwości postępu i samodzielnej pracy, tzn. przestrzeganie, aby podczas terapii dziecko widziało efekt swojej pracy. Sukces, który przeżywa dziecko: wzmacnia chęć wysiłku, zmienia samopoczucie, motywuje do pracy;

III) Organizacja zajęć powinna mieć charakter zabawowy. Zabawa wyzwala pozytywną postawę emocjonalną i ułatwia osiągnięcie skuteczności terapii.

Podstawowe zasady tworzenia mozaik z kartonu:

1. Wzór na kartoniku powinien być tworzony przez linie proste. Jeśli są linie cząstkowe, to muszą dobiegać do linii, która jest wcześniej wpisana;
2. Rysujemy ten sam wzór cztery, osiem, dziewięć, szesnaście razy;
3. Wzór powinien być po obu stronach kartonika;
4. Należy stosować różne zestawy form i kompozycji geometrycznych, aby dziecko poznało różne cechy form geometrycznych;
5. Kolory kartoników powinny być ze sobą zharmonizowane (najlepiej pastelowe), ponieważ mają ułatwić syntezę.

Wybrane sposoby pracy z mozaiką:

1. Układanie kartoników według podanego wzoru, cały czas widocznego;
2. Przekształcanie podanego wzoru, układanie różnych możliwych kombinacji tego wzoru;
3. Dopełnienie mozaiki – tzn. podany wzór jest niepełny, dziecko ma dokończyć układanie go;
4. Układanie mozaiki z pamięci po krótkiej ekspozycji (10-15 sekund);
5. Komponowanie własnej mozaiki z kartoników;
6. Układanie mozaiki według instrukcji słownej – dziecko potrafi określić słownie położenie danej figury;
7. Rysowanie i utrwalanie skomponowanego przez dziecko wzoru mozaiki. Terapeuta może podczas odtwarzania mozaiki dziecka celowo zrobić błąd, żeby ono musiało sprawdzić i wykryć niewłaściwe ułożenie;
8. Wykonywanie albumów ze wzorami mozaik. Dziecko koloruje wzory kredkami i przykleja do przygotowanych kartek z brystolu. W ten sposób powstają serie albumów;
9. Wykonywanie tzw. „tekturowej mozaiki”. Na kwadratach wyciętych z kartonu, dziecko odwzorowuje ołówkiem figury z poszczególnych ścian klocków, a potem koloruje;
10. Tworzenie „mini mozaik” (kwadraciki ok. 1,5 cm);
11. Wykonanie loteryjek. Na kartce ułożonej poziomo należy obrysować dwukrotnie tekturowy szablon kwadratu, uzyskując jak gdyby dwa kontury klocka. Na jednym z nich rysujemy wybrany wzór, a drugi zostanie czysty, do nakrycia z kartonikiem z identycznym wzorem. Zadaniem dziecka jest odszukać drugi taki sam wzór i nałożyć go na kontury. Z użyciem tych kartoników można grać w znaną grę „Piotruś”.
12. Odszukiwanie we wzorze mozaiki ukrytych figur geometrycznych, przeresowywanie ich przez kalkę techniczną, liczenie i ich pogrupowanie według kształtu.

Przykładowe kolorowe kompozycje z figurami geometrycznymi i sposoby pracy z podaną mozaiką

Uwaga!

Odpowiednimi kolorami zostały zaznaczone ćwiczenia według trzech wymienionych grup wartości terapeutycznych mozaik (j.w.)

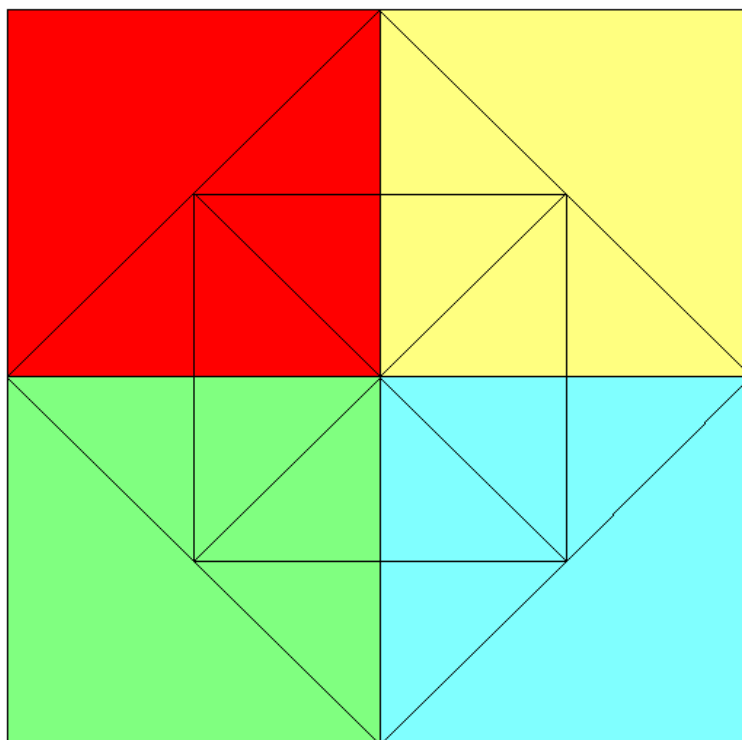
1. Ćwiczenie pobudzające do działania dla dzieci zahamowanych psychoruchowo.

Głównym celem tego ćwiczenia jest uaktywnienie układu nerwowego oraz doprowadzenie dziecka do pozytywnego stosunku wobec wykonywanych czynności.

Polecenie:

Spójrz na ten rysunek, to jest mozaika. A to są kwadraciki ze wzorkami, możesz z nich ułożyć taką samą mozaikę. Przyjrzyj im się dokładnie, co możesz z nimi zrobić. Na pewno uda Ci się to ułożyć. Jeśli chcesz pomogę Ci. Widzisz wcale nie jest to takie trudne.

Wzór do ułożenia

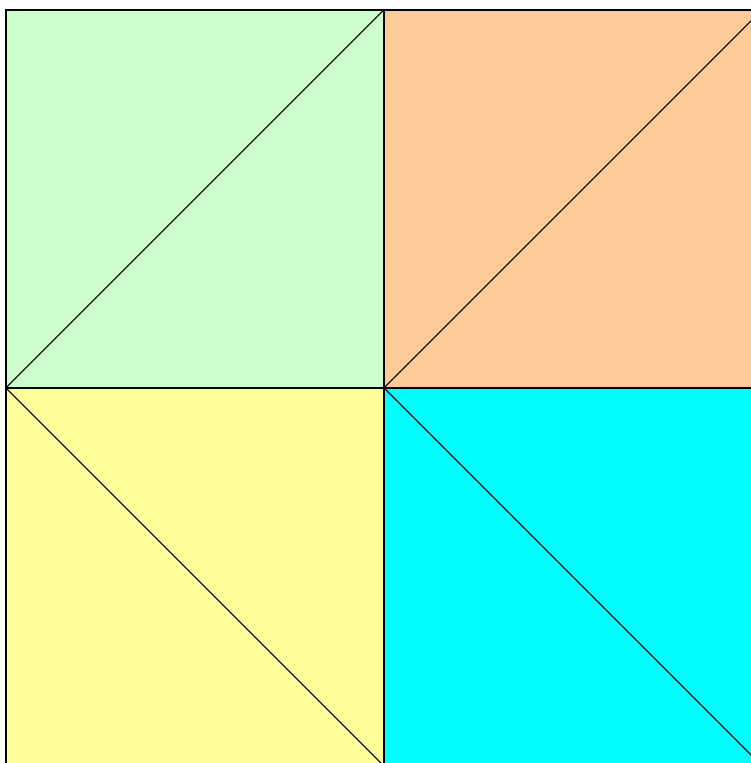
2. Ćwiczenie mające na celu kształtowanie pamięci- zapamiętywanie wzorów.

Ćwiczenie to polega na układaniu mozaiki z pamięci po krótkiej ekspozycji (10-15 sekund).

Polecenie:

- Spójrz ułożyłam/em wzór z czterech kwadracików. Przyjrzyj się mu dokładnie. Za chwilę zakryję tę wzór. Postaraj się ułożyć go z pamięci. Dziecko układa mozaikę, następnie:
- A teraz spójrz jeszcze raz na mój wzór. Czy Twój wzór jest taki sam?
Opowiedz jak wykonałeś| wykonałaś to zadanie.

Wzór do ułożenia

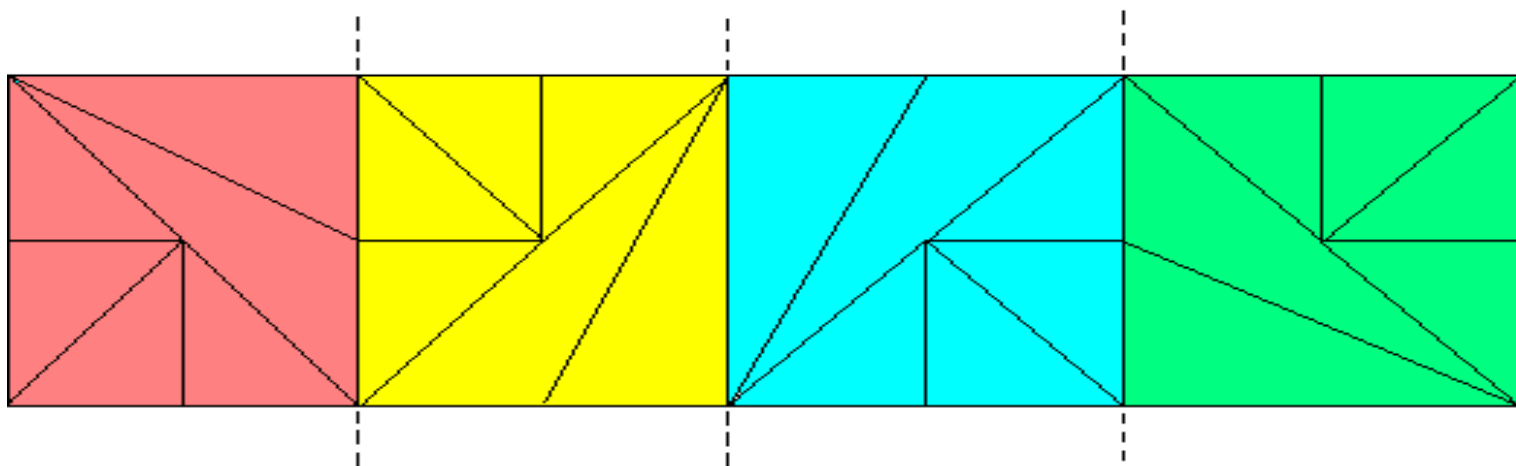
3. Ćwiczenie w spostrzeganiu, doskonalące analizę i syntezę wzrokową.

Ćwiczenie to polega na porównywaniu ze sobą pojedynczych kartoników z różnych zestawów i dobieraniu jednakowych form geometrycznych (przedstawione formy są identyczne lub różnią się kolorem).

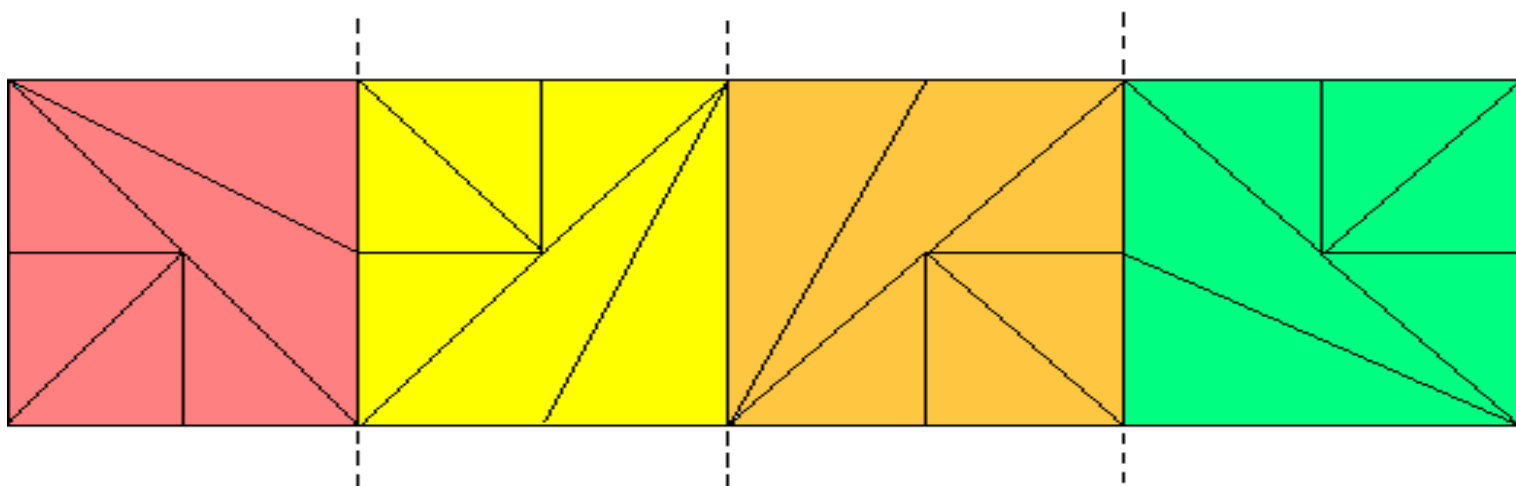
Polecenie:

- Spójrz na te kartoniki z wzorami. Co te rysunki na kartonikach przedstawiają? A to są kartoniki dla Ciebie. Pod każdym kartonikiem postaraj się ułożyć kartonik z podobnym rysunkiem. Czy wszystkie wzory są takie same? Czy może czymś się różnią?

Wzór do ułożenia

Ułożone kartoniki

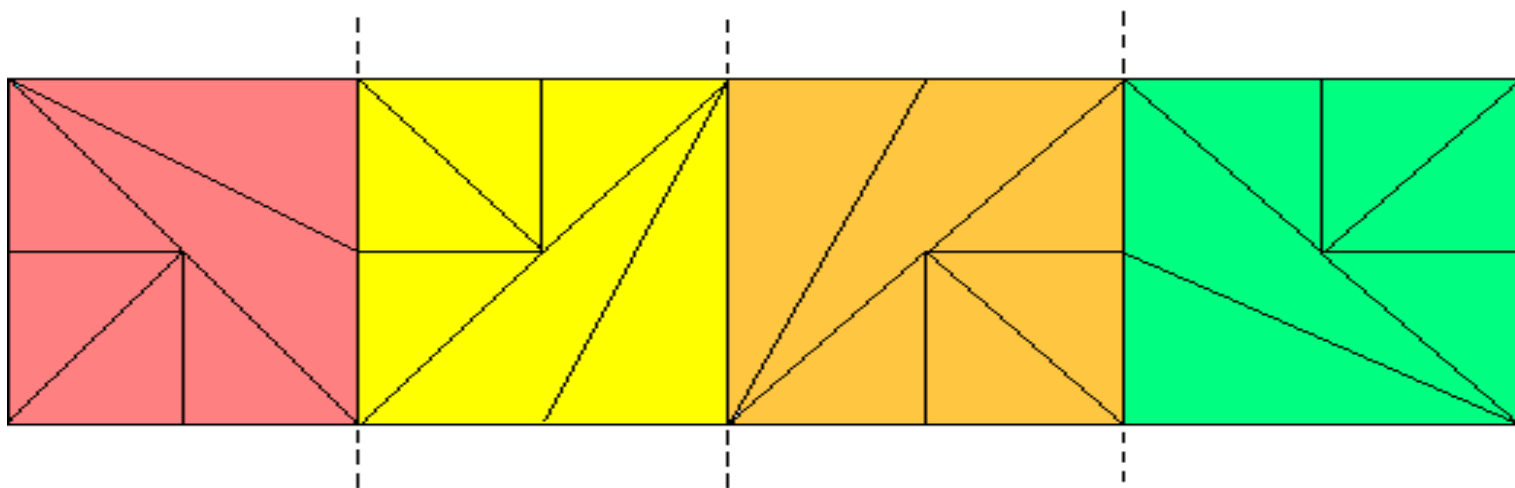
4. Ćwiczenie graficzne związane z ćwiczeniem sprawności manualnej mające na celu usprawnienie ruchów ręki, udoskonalenie ich precyzji, wyrobienie odpowiedniej szybkości i płynności ruchów.

Ćwiczenie to polega na rysowaniu i zamalowywaniu kredkami małych przestrzeni (kontury geometryczne).

Polecenie:

Przed chwilą wyciąłeś/aś cztery kwadraciki. Z tych kwadracików można ułożyć mozaiki, ale najpierw trzeba narysować na nich wzór. Na każdym kwadraciku narysuj za pomocą linijki wzór. Podczas rysowania staraj się nie odrywać ołówka od kartki. Rysuj kreski od jednego boku kwadratu do drugiego. Już narysowałeś. Świetnie. Teraz weź cztery kredki i postaraj się zamalować kolejno każdy wzór innym kolorem. Postaraj się nie wychodzić za narysowane linie. Maluj z góry na dół. Świetnie.

Kartoniki do wycięcia

5. Ćwiczenie mające na celu rozwijanie wyobraźni- dowolne kompozycje z wzorów.

Ćwiczenie to ma na celu rozwijanie wyobraźni i twórczego myślenia.

Polecenie:

To są kartoniki z wzorami. Wyobraź sobie, że jesteś znanym plastykiem i tworzysz z nich zachwycające kompozycje. Jaką tym razem kompozycję nam przedstawiś? Opowiedz nam o swojej pracy (Uwaga: wykorzystujemy kartoniki z czwartego ćwiczenia).

W Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Wołominie wykorzystuje się omówioną technikę podczas terapii pedagogicznej z dziećmi z trudnościami w nauce. Na podstawie ustalonych przez A. Koźmińską, T. Danielewicz i J. Magnuską zasad tworzenia mozaik pedagog Agnieszka Banaszek opracowała 145 kolorowych wzorów, które wykorzystuje na wiele sposobów w terapii pedagogicznej w zakresie matematyki uczniów klas I-II.

Bibliografia:

- T. Danielewicz, A. Koźmińska, J. Magnuska, Terapia uspokajająca i rozwijająca dla dzieci, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2008
- T. Gaśowska, Z. Pietrzak – Stępkowska, *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu*, WSIP, Warszawa 1994
- L. Nowakowska, Materiały z zajęć: *Terapia trudności w uczeniu się*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny, Warszawa 2004
- <http://www.pus.pl/ksiazka.php?id=81>